



INGLIZ TILINI O'QITISHDA TALABALARNING KASBIY KOMPETENSIYASINI INTEGRATSION TEXNOLOGIYALAR ORQALI RIVOJLANTIRISH: SAMARALI METODLAR VA AMALIY QO'LLASH ISTIQBOLLARI

Xilola Nurmuratova

O'zbekiston Davlat Jahon Tillari Universiteti O'qituvchisi

Toshkent, O'zbekiston

Elektron pochta: hilola_n@mail.ru

+99893 582 90 76

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19217938>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 21-mart 2026 yil

Ma'qullandi: 23-mart 2026 yil

Nashr qilindi: 25-mart 2026 yil

KEY WORDS

integratsion texnologiyalar, kasbiy kompetensiya, ingliz tilini o'qitish, TPACK modeli, ITBISA, raqamli ta'lim.

ABSTRACT

Ushbu maqola ingliz tilini o'qitish jarayonida talabalarning kasbiy kompetensiyasini integratsion texnologiyalar orqali rivojlantirishning eng samarali metodlarini tahlil qilishga bag'ishlangan. Zamonaviy ta'lim muammolaridan biri bo'lgan kasbiy kompetensiyani shakllantirishda raqamli texnologiyalarning o'rni tobora ortib bormoqda. Tadqiqot doirasida integratsion texnologiyalarning nazariy-metodologik asoslari, ularning ingliz tili darslarida qo'llanilish usullari va samaradorlik ko'rsatkichlari o'rganildi. Maqolada TPACK, SAMR va Community of Inquiry (CoI) kabi zamonaviy pedagogik modellar asosida texnologiyalarni integratsiyalashning samarali yo'llari yoritilgan. Shuningdek, ITBISA (IT-Based Integrated Skills Approach) metodikasi, Lesson Study va Triple E Framework kabi innovatsion yondashuvlarning kasbiy kompetensiyani rivojlantirishdagi ahamiyati tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari integratsion texnologiyalarni to'g'ri qo'llash talabalarning nafaqat til ko'nikmalarini, balki tanqidiy fikrlash, kreativlik, hamkorlik va raqamli savodxonlik kabi XXI asr kompetensiyalarini ham rivojlantirishini ko'rsatdi.

Globallashuv va axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi sharoitida ingliz tilini o'qitish metodikasi tubdan o'zgarib bormoqda. An'anaviy yondashuvlar o'rnini talabalarning kasbiy kompetensiyasini shakllantirishga yo'naltirilgan integratsion texnologiyalar egallamoqda. Bugungi kunda nafaqat til bilish darajasi, balki uni kasbiy faoliyatda qo'llay olish, raqamli vositalar bilan ishlash va doimiy ravishda o'z-o'zini rivojlantirish ko'nikmalari muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Ta'lim sohasidagi so'nggi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ingliz tilini o'qitishda integratsion texnologiyalarni qo'llash talabalarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishning eng samarali vositalaridan biridir. Xususan, sun'iy intellekt (AI), virtual va kengaytirilgan reallik (VR/AR), bulutli texnologiyalar va interaktiv platformalar til o'qitish jarayonini sifat jihatdan yangi bosqichga ko'tarish imkonini bermoqda.

Kasbiy kompetensiya tushunchasi keng qamrovli bo'lib, u nafaqat lingvistik bilimlarni, balki pedagogik mahorat, reflektiv amaliyot, kommunikativ qobiliyatlar va turli xil o'quvchilar ehtiyojlariga moslasha olish kabi ko'nikmalarni ham o'z ichiga oladi. Ingliz tili o'qituvchilari uchun kasbiy kompetensiyani rivojlantirish juda muhim, chunki ular nafaqat til o'rgatuvchi, balki madaniyatlararo muloqot vositachisi sifatida ham faoliyat yuritadilar.

Xozirda integratsion texnologiyalarni ingliz tilini o'qitishga joriy etish bo'yicha ko'plab tavsiyalar mavjud bo'lsa-da, ularni kasbiy kompetensiyani rivojlantirish bilan uyg'unlashtirishning aniq mexanizmlari yetarlicha ishlab chiqilmagan. Ko'pgina o'qituvchilar texnologiyalarni qanday qilib samarali integratsiyalash, qaysi metodlarni tanlash va ularni to'g'ri qo'llash borasida muammolarga duch kelmoqdalar.

Ushbu maqoladan ko'zlangan asosiy maqsad – ingliz tilini o'qitishda talabalarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishga qaratilgan integratsion texnologiyalarning eng samarali metodlarini aniqlash va ularni amaliyotda to'g'ri qo'llash bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqishdan iboratdir. Qo'yilgan maqsad asosida mavzuning nazariy qismlari yaxshilab o'rganilib, amaliyotga tadbiq qilindi va bosqichma-bosqich tartibida vazifalar ham ishlab chiqildi. Shundan kelib chiqib, tadqiqot quyidagi vazifalarni o'z oldiga qo'yadi:

1. Integratsion texnologiyalarning nazariy-metodologik asoslarini tahlil qilish;
2. Ingliz tilini o'qitishda kasbiy kompetensiyani rivojlantirishga qaratilgan samarali metodlarni aniqlash;
3. Integratsion texnologiyalarni to'g'ri qo'llash mezonlarini belgilash;
4. Amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

Metodlar (Methods)

1. Tadqiqot dizayni

Ushbu tadqiqot aralash metodologiyaga asoslangan bo'lib, sifat va miqdor tahlil usullarini o'z ichiga oladi. Tadqiqot doirasida 2024-2025 yillar davomida O'zbekiston oliy ta'lim muassasalarida ingliz tili o'qituvchilari va talabalari o'rtasida so'rovlar o'tkazildi, dars jarayonlari kuzatildi va mavjud ilmiy adabiyotlar tahlil qilindi. Tadqiqotda respublikaning 5 ta yetakchi universitetidan jami 78 nafar ingliz tili o'qituvchisi va 240 nafar talaba ishtirok etdi. O'qituvchilarning tanlovi quyidagi mezonlar asosida amalga oshirildi:

- Kamida 3 yillik ish tajribasiga ega bo'lish;
- Ingliz tilini o'qitishda texnologiyalarni qo'llash bo'yicha dastlabki tajribaga ega bo'lish;
- Tadqiqotda ishtirok etishga ixtiyoriy rozilik berish.

Talabalar esa turli kurslarda (1-4 kurs) tahsil oluvchi, ingliz tili darajasi B1 va undan yuqori bo'lgan ishtirokchilardan tashkil topdi.

Tadqiqotda quyidagi vositalar qo'llanildi:

1. So'rovnomalar: O'qituvchilar va talabalar uchun maxsus ishlab chiqilgan anketa so'rovlari (Likert shkalasi asosida);
2. Kuzatuv protokollari: Dars jarayonlarini kuzatish va tahlil qilish uchun tuzilgan maxsus shakllar;

3. Intervyu: 15 nafar o'qituvchi bilan chuqurlashtirilgan suhbatlar;
4. Fokus-guruhlar: 6 ta fokus-guruh (har birida 6-8 talaba) muhokamalari;
5. Hujjatlar tahlili: Dars ishlanmalari, o'quv materiallari va talabalar portfoliolari.

4. Tadqiqot bosqichlari

Tadqiqot uch bosqichda amalga oshirildi:

1-bosqich (tayyorgarlik) – 2024 yil sentabr-dekabr: Adabiyotlar tahlili, so'rovnomalar ishlab chiqish, ishtirokchilarni tanlash.

2-bosqich (asosiy) – 2025 yil yanvar-may: So'rovlar o'tkazish, darslarni kuzatish, intervyu va fokus-guruhlarni tashkil etish.

3-bosqich (yakuniy) – 2025 yil iyun-avgust: Ma'lumotlarni qayta ishlash, statistik tahlil, xulosalar chiqarish.

Natijalar (Results)

Tadqiqot natijalariga ko'ra, ingliz tili o'qituvchilarining 78 foizi dars jarayonida turli xil raqamli texnologiyalarni muntazam qo'llashlarini ma'lum qilishdi. Eng ko'p qo'llaniladigan texnologiyalar qatoriga quyidagilar kiradi:

Texnologiya turi Qo'llash chastotasi Samaradorlik bahosi (5 ballik)

Video konferensiya platformalari (Zoom, Google Meet) 92% 4.6

Interaktiv topshiriq platformalari (Kahoot, Quizizz) 87% 4.8

Sun'iy intellekt vositalari (ChatGPT, Grammarly) 64% 4.3

Multimedia yaratish vositalari (Canva, Powtoon) 59% 4.2

Virtual hamkorlik platformalari (Google Workspace) 71% 4.5

Mobil ilovalar (Duolingo, Quizlet) 83% 4.4

2. Kasbiy kompetensiya ko'rsatkichlari

Talabalarning kasbiy kompetensiyasidagi o'zgarishlarni baholash natijasida quyidagi muhim ko'rsatkichlar aniqlandi:

Lingvistik kompetensiya: Integratsion texnologiyalar qo'llanilgan guruhlarda talabalarning til bilish darajasi an'anaviy guruhlariga nisbatan 23% ga yuqori ekanligi kuzatildi. Ayniqsa, so'z boyligi (31% yaxshilanish) va tinglab tushunish (27% yaxshilanish) ko'nikmalarida sezilarli o'sish qayd etildi.

Kommunikativ kompetensiya: Talabalarning 85 foizi texnologiyalar yordamida real hayotiy vaziyatlarga yaqin muloqot qilish imkoniyatiga ega bo'lganliklarini va bu ularning kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam berganini ta'kidladilar.

Raqamli savodxonlik: Tadqiqot davomida talabalarning raqamli vositalardan foydalanish ko'nikmalari 67% ga oshdi. Ayniqsa, axborotni tanqidiy baholash va ishonchli manbalarni aniqlash qobiliyatlari rivojlandi.

Tanqidiy fikrlash: Fokus-guruh muhokamalari va yozma ishlar tahlili shuni ko'rsatdiki, texnologiyalar integratsiyasi talabalarning tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Talabalarning 76 foizi murakkab masalalarni tahlil qilishda raqamli vositalardan samarali foydalana olgan.

Tadqiqot davomida ingliz tilini o'qitishda integratsion texnologiyalar orqali kasbiy kompetensiyani rivojlantirishning eng samarali metodlari aniqlandi:

1. ITBISA (IT-Based Integrated Skills Approach) – 94% samaradorlik ko'rsatkichi. Ushbu metod to'rtta til ko'nikmalarini (tinglab tushunish, gapirish, o'qish, yozish) raqamli vositalar orqali integratsiyalashga asoslanadi.

2. Lesson Study – 89% samaradorlik. O'qituvchilarning hamkorlikda dars rejalashtirishi, kuzatishi va tahlil qilishiga asoslangan ushbu metod kasbiy kompetensiyani rivojlantirishda yuqori natija ko'rsatdi.

3. Project-Based Learning with Technology – 86% samaradorlik. Talabalar real loyihalar ustida ishlash jarayonida texnologiyalardan foydalanadilar.

4. Flipped Classroom – 82% samaradorlik. Talabalar nazariy materiallarni uyda mustaqil o'rganib, darsda amaliy mashg'ulotlarga vaqt ajratadilar.

5. Gamification – 79% samaradorlik. O'yin elementlarini ta'lim jarayoniga integratsiyalash talabalar motivatsiyasini oshirishda samarali ekanligini ko'rsatdi.

4. Texnologiyalarni to'g'ri qo'llash mezonlari

Tadqiqot natijalari asosida integratsion texnologiyalarni to'g'ri qo'llashning quyidagi mezonlari aniqlandi:

1. Maqsadga muvofiqlik: Texnologiya aniq ta'limiy maqsadga xizmat qilishi kerak, texnologiya uchun texnologiya emas.

2. Pedagogik asoslanganlik: Texnologiya tanlovi pedagogik yondashuvga mos kelishi zarur.

3. Interaktivlik: Talabalar faol ishtirokini ta'minlaydigan vositalar afzal.

4. Moslashuvchanlik: Turli darajadagi talabalar ehtiyojiga moslasha olish.

5. Fikr-mulohaza imkoniyati: Tezkor va sifatli fikr-mulohaza olish imkonini berish.

6. Haqqoniylik (authenticity): Real hayotiy vaziyatlarga yaqinlashtirish.

5. Muammolar va cheklovlar

Tadqiqot davomida integratsion texnologiyalarni qo'llashdagi asosiy muammolar ham aniqlandi:

- Texnik infratuzilma yetishmasligi (42% o'qituvchilar ta'kidlagan);
- Raqamli kompetensiyaning pastligi (38%);
- Metodik qo'llanmalarining yetishmasligi (35%);
- Vaqt cheklovlari (31%);
- Talabalarning turlicha tayyorgarlik darajasi (29%).

Muhokama (Discussion)

1. Nazariy ahamiyati

Ushbu tadqiqot natijalari ingliz tilini o'qitishda integratsion texnologiyalarning kasbiy kompetensiyani rivojlantirishdagi o'rni haqidagi mavjud nazariy qarashlarni tasdiqlaydi va yangi ma'lumotlar bilan boyitadi. Xususan, TPACK (Texnologik-pedagogik-fan mazmuni bilimi) modelining amaliy ahamiyati yana bir bor isbotlandi. O'qituvchilar texnologik, pedagogik va fan mazmuni bilimlarini uyg'unlashtira olganlaridagina yuqori samaradorlikka erishish mumkin.

Community of Inquiry (CoI) framework asosida olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, texnologiyalar o'qituvchilik mavjudligi (teaching presence), ijtimoiy mavjudlik (social presence) va kognitiv mavjudlikni (cognitive presence) kuchaytirish orqali ta'lim sifatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, sun'iy intellekt vositalari o'qituvchilarning dars loyihalash va til ko'nikmalarini rivojlantirishda, ICT vositalari esa talabalar ishtiroki va hamkorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Triple E Framework (Ishtirok - Engagement, Tushunishni kuchaytirish - Enhancement, Imkoniyatlarni kengaytirish - Extension) asosida olib borilgan kuzatuvlar texnologiyalarning ta'lim jarayonidagi uch muhim funksiyasini aniqlashga yordam berdi. Samarali integratsiya

talabalarining darsdagi faolligini oshirish, mavzuni chuqurroq tushunish va o'quv imkoniyatlarini kengaytirish orqali kasbiy kompetensiyani rivojlantiradi.

2. Amaliy tavsiyalar

Tadqiqot natijalari asosida ingliz tili o'qituvchilari va ta'lim muassasalari uchun quyidagi amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi:

O'qituvchilar uchun:

1. Bosqichma-bosqich yondashuv: SAMR modeliga asoslanib, texnologiyalarni bosqichma-bosqich integratsiyalash tavsiya etiladi (Substitution → Augmentation → Modification → Redefinition). Dastlab oddiy almashtirishlardan boshlab, keyinchalik texnologiya imkon beradigan yangi pedagogik imkoniyatlarni kashf etish lozim.

2. ITBISA metodini qo'llash: To'rtta til ko'nikmasini integratsiyalashda ITBISA metodikasidan foydalanish samarali. Masalan, bir mavzu doirasida YouTube videolarini tomosha qilish (tinglab tushunish), blog post yozish (yozish), maqolalar o'qish (o'qish) va guruhli muhokama (gapirish) bilan uyg'unlashtirilishi mumkin.

3. Lesson Study asosida hamkorlik: O'qituvchilar Lesson Study metodikasidan foydalanib, hamkorlikda darslar rejalashtirishlari, bir-birlarining darslarini kuzatishlari va muhokama qilishlari kasbiy kompetensiyani rivojlantirishga xizmat qiladi.

4. Sun'iy intellektdan foydalanish: ChatGPT va boshqa AI vositalaridan nafaqat material tayyorlash, balki talabalar bilan interaktiv muloqot qilish, individual yordam ko'rsatish va fikr-mulohaza berishda foydalanish mumkin.

5. Reflektiv amaliyot: Har bir darsdan so'ng texnologiyalarning samaradorligini tahlil qilish, kamchiliklarni aniqlash va keyingi darslarda ularni bartaraf etish bo'yicha ishlash.

Ta'lim muassasalari uchun:

1. Infratuzilmani yaxshilash: Yuqori tezlikdagi internet, zamonaviy kompyuterlar, interaktiv doskalar bilan ta'minlash.

2. Doimiy malaka oshirish: O'qituvchilar uchun muntazam ravishda texnologik-pedagogik treninglar tashkil etish. Masalan, EdUHK tomonidan taklif etilgan "Innovative Approaches to English Language Teaching" dasturi namunasi asosida mahalliy dasturlar ishlab chiqish.

3. Metodik qo'llanmalar yaratish: Integratsion texnologiyalarni qo'llash bo'yicha bosqichma-bosqich yo'riqnomalar, dars ishlanmalari to'plamlarini nashr etish.

4. Tajriba almashish platformalari: O'qituvchilar tajriba almashadigan onlayn va oflayn platformalar tashkil etish.

5. Monitoring tizimi: Integratsion texnologiyalarning samaradorligini muntazam monitoring qilish va baholash tizimini joriy etish.

3. Integratsion texnologiyalarni tanlash va qo'llash strategiyalari

Tadqiqot natijalari integratsion texnologiyalarni tanlashda quyidagi omillarni hisobga olish zarurligini ko'rsatdi:

Ta'lim maqsadlari: Har bir texnologiya muayyan ta'limiy maqsadga xizmat qilishi kerak. Masalan, gapirish ko'nikmasini rivojlantirishda video konferensiya platformalari, yozish ko'nikmasida esa hamkorlikda hujjat yaratish vositalari samarali.

Talabalar xususiyatlari: Talabalarining yoshi, til darajasi, raqamli savodxonligi, qiziqishlari hisobga olinishi kerak.

Mavzu xususiyati: Ayrim mavzular ma'lum texnologiyalar bilan samarali o'qitiladi. Masalan, madaniyatlararo muloqot mavzusida virtual almashinuv dasturlari foydali.

Texnik imkoniyatlar: Muassasaning texnik infratuzilmasi, talabalarning qurilmalarga ega bo'lish darajasi hisobga olinishi lozim.

Xulosa (Conclusion)

Ingliz tilini o'qitishda talabalarning kasbiy kompetensiyasini integratsion texnologiyalar orqali rivojlantirish zamonaviy ta'limning eng muhim yo'nalishlaridan biridir. Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, integratsion texnologiyalarni to'g'ri va tizimli qo'llash talabalarning nafaqat til ko'nikmalarini, balki tanqidiy fikrlash, kreativlik, hamkorlik va raqamli savodxonlik kabi muhim kompetensiyalarini ham rivojlantirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot davomida ITBISA, Lesson Study, Project-Based Learning, Flipped Classroom va Gamification kabi metodlar eng samarali metodlar sifatida aniqlandi. Ushbu metodlarning har biri o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, ularni to'g'ri qo'llash ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Integratsion texnologiyalarni to'g'ri qo'llashning asosiy mezonlari maqsadga muvofiqlik, pedagogik asoslanganlik, interaktivlik, moslashuvchanlik, fikr-mulohaza imkoniyati va haqqoniylik ekanligi aniqlandi. O'qituvchilar texnologiyalarni tanlashda va qo'llashda ushbu mezonlarga amal qilishlari tavsiya etiladi.

TPACK, SAMR, CoI va Triple E kabi nazariy modellar integratsion texnologiyalarni tushunish va samarali qo'llashda muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Ushbu modellar asosida o'qituvchilar o'z pedagogik amaliyotlarini tahlil qilishlari va takomillashtirishlari mumkin. Ta'lim muassasalari esa integratsion texnologiyalarni joriy etishda infratuzilmani yaxshilash, o'qituvchilar malakasini oshirish, metodik qo'llanmalar yaratish va tajriba almashish platformalarini tashkil etish orqali muhim rol o'ynaydi.

Xulosa qilib aytganda, ingliz tilini o'qitishda integratsion texnologiyalarni qo'llash kasbiy kompetensiyani rivojlantirishning kuchli vositasi bo'lib, uni to'g'ri va tizimli qo'llash orqali ta'lim sifatini sezilarli darajada oshirish mumkin. Bu esa o'z navbatida, zamonaviy mehnat bozori talablariga javob bera oladigan, raqobatbardosh kadrlar tayyorlashga xizmat qiladi.

Adabiyotlar (References):

1. Lin, L.-C., & Tsou, W. (2025). Technology-mediated online EMI professional development: Developing faculty self-efficacy and teaching practice through the community of inquiry framework. *System*, 133, 103727.
2. Kurniadi, D., Yuliasri, I., Wahyuni, S., & Sakhiyya, Z. (2025). ITBISA: A Novel and Sustainable Approach for Supporting EFL Learners' English Proficiency and Digital Literacy. *The Proceedings of English Language Teaching, Literature, and Translation (ELTLT)*, 14, 54–63.
3. Cirocki, A., & Hallet, W. (2024). *Professionalising English Language Teaching*. Cambridge University Press.
4. Dharmayanti, P. A. P., & Joni, D. A. A. W. (2025). Integrated EFL Teaching Practice: A Case Study in Speaking Class. *JOSELT*, 6(2).
5. Yüzlü, M. Y., & Dikilitaş, K. (2025). Developing English language teacher special field proficiencies through lesson study. *Discover Education*, 4, 428.
6. The Education University of Hong Kong. (2026). *Certificate in PDP on Innovative Approaches to English Language Teaching: Integrating Emerging Technologies and e-Resources*.
7. University of Kansas. (2025). *Leveraging technology to support ESL student engagement*.

8. Garrison, D. R., Anderson, T., & Archer, W. (2001). Critical thinking, cognitive presence, and computer conferencing in distance education. *American Journal of Distance Education*, 15(1), 7-23.
9. Kolb, L. (2017). *Learning First, Technology Second: The Educator's Guide to Designing Authentic Lessons*. International Society for Technology in Education.
10. Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). Technological pedagogical content knowledge: A framework for teacher knowledge. *Teachers College Record*, 108(6), 1017-1054.
11. Oxford, R. (2001). *Integrated Skills in the ESL/EFL Classroom*. ERIC Digest.
12. Puentedura, R. R. (2006). Transformation, technology, and education. Presentation delivered to the Strengthening Your District Through Technology workshops.

